POVEĆANJE I SMANJENJA IMOVINE I KAPITALA I UTVRDJIVANJE PRAGA USPEŠNOSTI

Petar Bojović, prof. dr.

Univerzitet Union

Beograd

psbojovic@sbb.rs

Apstrakt

Privredna društva se, najnovijim aktuelnim zakonskim propisima u Srbiji, transformišu i u tom procesu se menja dosadašnji način utvrđivanja i prikazivanja ekonomske vrednosti imovine i kapitala i njihovo povećanje i smanjenje.

Ključne reči: imovina, promene kapitala, udeli, tržišna vrednost, cena, prag uspešnosti

INCREASE AND DECREASE OF ASSETS AND EQUITY AND DETERMINATION OF THE SUCCESS LEVEL

Abstract

Companies transform, according to the latest current valid laws in Serbia, and due to this process the way of determination and presentation of economic value and equity, and its increase and decrease, also changes.

Keywords: assets, change of equity, shares, market value, price, level of success

JEL codes: M40

Imovina, kapital i ulozi

Imovinu društva čine stvari i prava u vlasništvu društva, kao i druga prava društva. Neto imovina (kapital) društva je razlika između vrednosti imovine i obaveza društva. Osnovni (registrovani) kapital društva je novčana vrednost upisanih uloga članova društva u društvo. Ulozi u društvo mogu biti novčani i nenovčani i izražavaju se u dinarima. Ako se uplata novčanog uloga vrši u stranoj valuti u skladu sa zakonom koji uređuje devizno poslovanje, dinarska protivvrednost uloga obračunava se po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate uloga. Nenovčani ulozi mogu biti u stvarima i pravima. Lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog odgovaraju društvu za izvršenje te obaveze i u obavezi su da naknade štetu koja mu je prouzrokovana propuštanjem ili kašnjenjem izvršenja te obaveze. Novčani i nenovčani ulog prilikom osnivanja društva ili povećanja osnovnog kapitala mora se uplatiti, odnosno uneti u roku određenom u osnivačkom aktu, odnosno odluci o povećanju kapitala, s tim da se taj rok računa od dana donošenja osnivačkog akta, odnosno odluke o povećanju kapitala.

Po osnovu preuzete obaveze lica stiču udeo u društvu, odnosno akcije društva. Ulozi koji su uplaćeni, odnosno uneti u društvo postaju imovina društva. Vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se: sporazumno od strane svih članova društva i putem procene. U javnim akcionarskim društvima vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se isključivo putem procene. Vrednost nenovčanog uloga u društvo procenjuje ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice koje je od strane nadležnog državnog organa Republike Srbije ovlašćeno da vrši procene vrednosti određenih stvari ili prava. Procenu može vršiti i privredno društvo koje ispunjava zakonom propisane uslove da vrši procene vrednosti stvari ili prava koja su predmet procene. Procena vrednosti ne može biti starija od godinu dana od dana unosa nenovčanog uloga i registruje se i objavljuje u skladu sa zakonom o registraciji. Ako nenovčani ulog čine hartije od vrednosti ili instrumenti tržišta novca, vrednost tog uloga utvrđuje se najkasnije 60 dana pre dana unosa tog nenovčanog uloga u društvo. Vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se kao ponderisana prosečna cena tih hartija od vrednosti, odnosno instrumenata tržišta novca ostvarena na regulisanom tržištu, odnosno multilateralnoj trgovačkoj platformi u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala, u periodu od šest meseci koji prethodi danu utvrđivanja ove vrednosti, pod uslovom da je: u tom periodu ostvareni obim prometa hartija od vrednosti, odnosno instrumenata tržišta novca čija se vrednost utvrđuje, iznosio najmanje 0,5% njihovog ukupno izdatog broja i u najmanje tri meseca tog perioda ostvareni obim prometa hartija od vrednosti, odnosno instrumenata tržišta novca iznosio najmanje 0,05% njihovog ukupno izdatog broja na mesečnom nivou. Članovima društva ne može se izvršiti povraćaj uplaćenih, odnosno unetih uloga, niti im se može platiti kamata na ono što su uložili u društvo. Plaćanje cene kod sticanja sopstvenih udela odnosno akcija, kao ni druga plaćanja članovima društva, ne smatraju se vraćanjem uloga članovima društva.

U 2010. godini privredna društva u Republici Srbiji zabeležila su blago povećanje obima aktivnosti. Prema podacima iz finansijskih izveštaja za 2010. godinu, privredna društva su iskazala ukupne prihode u iznosu od 7.116.539 miliona dinara, koji su u odnosu na prethodnu godinu povećani za 12,5%. Ukupni rashodi su povećani za 12,1% i iznose 7.184.563 miliona dinara. Međutim, prilikom sagledavanja ovog rasta posebno treba imati u vidu izuzetno izražena inflatorna kretanja i slabljenje domaće valute u 2010. godini, kao i činjenicu da su u prethodnoj godini, nakon višegodišnjeg perioda rasta, prihodi i rashodi značajno smanjeni. Najveći deo prihoda privredna društva su ostvarila iz svojih osnovnih delatnosti, pa učešće poslovnih prihoda u ukupnim prihodima iznosi 93,3%. Tome su najviše doprineli prihodi od prodaje koji čine njihov najveći deo, a iskazani su u iznosu od 6.371.065 miliona dinara. S druge strane, u ukupnim rashodima najveće učešće od 88,5% imaju poslovni rashodi, pri čemu njihov najveći deo čine nabavna vrednost prodate robe i troškovi materijala. Intenzivniji rast poslovnih prihoda od poslovnih rashoda doprineo je povećanju poslovnog dobitka privrednih društva u 2010. godini za čak 50,5% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, uprkos ostvarenom poslovnom dobitku, još uvek nedovoljan obim aktivnosti i poslovanje u uslovima visoke zaduženosti indukovali su dalji rast finansijskih rashoda (25,2%), pre svega, rashoda kamata i negativnih kursnih razlika, pa su finansijski gubici premašili ostvareni poslovni dobitak. Uz to, povećanje u odnosu na prethodnu godinu beleže i

ostali rashodi (5,3%), dok su ostali prihodi gotovo nepromenjeni. Posledično, privredna društava su u 2010. godini na ukupnom nivou iskazala negativan neto finansijski rezultat u iznosu od 89.698 miliona dinara, koji je u odnosu na prethodnu godinu manji za 12,2%. Sa neto dobitkom su poslovala 51.963 privredna društva, a sa neto gubitkom 31.787 društava, dok neto finansijskog rezultat nije iskazalo 7.235 privrednih društava.

Tabela 1. Struktura ukupnih prihoda i ukupnih rashoda privrednih društava
Izvor: Saopštenje APR o poslovanju Republike Srbije u 2010, www.apr.gov.rs
u milionima dinara

OPIS	2010		2009	
	Iznos	Učešće (%)	Iznos	Učešće (%)
Ukupni prihodi	7.116.539	100,0	6.328.036	100,0
Ukupni rashodi	7.184.563	100,0	6.409.342	100,0
1. Poslovni prihodi	6.637.852	93,3	5.888.890	93,1
2. Poslovni rashodi	6.355.350	88,5	5.701.153	89,0
I Poslovni dobitak	282.502	-	187.737	-
1. Finansijski prihodi	238.518	3,3	198.800	3,1
2. Finansijski rashodi	524.981	7,3	419.184	6,5
II Finansijski gubitak	286.463	-	220.384	-
1. Ostali prihodi	240.169	3,4	240.346	3,8
2. Ostali rashodi	304.232	4,2	289.006	4,5
III Ostali gubitak	64.063	-	48.660	-

Tabela 2. Rezultati poslovanja (neto dobitak i neto gubitak) privrednih društava
Izvor: Saopštenje APR o poslovanju Republike Srbije u 2010, www.apr.gov.rs
u milionima dinara

OPIS	2010		2009	
	Iznos	Broj privrednih društava	Iznos	Broj privrednih društava
1. Neto dobitak	316.548	51.963	282.906	52.917
2. Neto gubitak	406.246	31.787	385.109	32.592
Negativan neto finansijski rezultat	89.698		102.203	

Ukupna sredstva privrednih društava, sa stanjem na dan 31. decembra 2010. godine, iskazana su u iznosu od 10.302.976 miliona dinara i veća su u odnosu na prethodnu godinu za 7,1%. U strukturi ukupnih sredstava privrednih društava stalna imovina učestvuje sa 54,0%, a obrtna imovina sa 39,3%. Ulaganja u osnovna sredstva (nekretnine, postrojenja, oprema i biološka sredstva) iznose 4.226.760 miliona dinara, dok u okviru obrtne imovine ulaganja u kratkoročna potraživanja, plasmane i gotovinu iznose 2.786.262 miliona dinara, a u zalihe 1.165.590 miliona dinara. Prilično nepovoljni uslovi poslovanja uticali su da privredna društva svoj resurse usmere, prvenstveno, na tekuće poslovanje, te su ukupna investiciona ulaganja privrednih društava u 2010. godini povećana za svega 1,6% u odnosu na prethodnu godinu. Blago povećanje investicione aktivnosti praćeno je značajnim rastom potraživanja i rastom gubitaka iznad visine kapitala (11,9% odnosno 29,6%), što je rezultiralo smanjivanjem učešća stalne imovine u ukupnim sredstvima i uzrokovalo dalje pogoršanje strukture sredstava privrednih društava. U strukturi ukupnih izvora sredstava najveća učešća imaju kratkoročne obaveze (40,9%), zatim kapital (39,8%) i dugoročne obaveze (17,9%). U 2010. godini sopstveni izvori finansiranja, odnosno kapital, je zadržan gotovo na nepromenjenom nivou u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 4.104.396 miliona dinara. Pored toga, mogućnosti za prikupljanje svežeg kapitala bile su limitirane usled još uvek nerazvijenog tržišta kapitala, pa su i u

2010. godini privredna društva za obavljanje aktivnosti pozajmljene pretežno izvore koristila finansiranja Intenzivan rast dugoročnih i kratkoročnih obaveza u uslovima gotovo nepromenjenog nivoa kapitala u odnosu na prethodnu godinu uticao je na smanjenje učešća kapitala u ukupnim izvorima finansiranja sa 42,3% u 2009. godini na 39,8% u 2010. godini

U strukturi kapitala, osnovni kapital iznosi 3.326.188 miliona dinara, neraspoređeni dobitak 1.195.735 miliona dinara, rezerve i revalorizacije rezerve 824.347 miliona dinara, neuplaćeni upisani kapital 64.310 miliona dinara i gubitak 1.293.440 miliona dinara. Nerealizovani dobitci po osnovu hartija od vrednosti raspoloživih za prodaju iznose 10.029 miliona dinara, a nerealizovani gubici 16.311 miliona dinara. Slabljenje finansijskog položaja privrednih društava nastavljeno je i u 2010. godini, na šta nesumnjivo upućuje i smanjeno učešće sopstvenog kapitala u ukupnim izvorima finansiranja, i to sa 36,4% u 2009. godini na 32,9% u 2010. godini. Istovremeno, ukupne obaveze su povećane i to za 11,7%, pri čemu brži rast beleže kratkoročne obaveze u odnosu na dugoročne (12,4% odnosno 10,0%). Navedena kretanja nepovoljno su se odrazila na zaduženost privrednih društava, koja je u 2010. godini povećana, tako da je 1 dinar pozajmljenog kapitala pokriven sa 0,55 dinara sopstvenog kapitala (prethodne godine 0,63 dinara). Pored visoke zaduženosti, poslovanje privrednih društava u Republici Srbiji kontinuirano otežava i visok iznos kumuliranih gubitaka, što pokazuju i podaci iz finansijskih izveštaja za 2010. godinu. Iako je, u poređenju sa prethodnom godinom, broj privrednih društava koja su iskazala gubitak do visine kapitala smanjen, a broj privrednih društava koja su iskazala gubitak iznad visine kapitala gotovo zadržan na prošlogodišnjem nivou, kumulirani gubici privrednih društava su povećani za 18,1% i iznose 1.947.926 miliona dinara. Gubici do visine kapitala iznose 1.293.440 miliona dinara, a gubici iznad visine kapitala iznose 654.486 miliona dinara.

Tabela 3. Osnovni pokazatelji poslovanja privrednih društava
Izvor: Saopštenje APR o poslovanju Republike Srbije u 2010, www.apr.gov.rs

OPIS	2010		2009	
	Iznos	Broj privrednih društava	Iznos	Broj privrednih društava
1. Neto dobitak	316.548	51.963	282.906	52.917
2. Neto gubitak	406.246	31.787	385.109	32.592
Negativan neto finansijski rezultat	89.698		102.203	

Povećanje i smanjenje osnovnog kapitala društva sa ograničenom odgovornošću

Osnovni kapital društva sa ograničenom odgovornošću iznosi najmanje 100 dinara, osim ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos osnovnog kapitala za društva koja obavljaju određene delatnosti. Osnovni kapital povećava se: novim ulozima postojećih članova ili člana koji pristupa društvu; pretvaranjem rezervi ili dobiti društva u osnovni kapital; pretvaranjem (konverzijom) potraživanja prema društvu u osnovni kapital; statusnim promenama koje imaju za posledicu povećanje osnovnog kapitala, kao i pretvaranjem (konverzijom) dodatnih uplata u osnovni kapital. Osnovni kapital povećava se na osnovu odluke skupštine. Članovi društva imaju

pravo prečeg upisa udela prilikom povećanja osnovnog kapitala novim ulozima u srazmeri sa svojim udelima. Osnovni kapital društva može se smanjiti odlukom skupštine članova društva, ali ne ispod minimalnog osnovnog kapitala. Ako iz godišnjih finansijskih izveštaja proizlazi da je usled gubitka neto imovina društva manja od vrednosti osnovnog kapitala, društvo je u obavezi da, najkasnije u roku od 30 dana od poslednjeg dana roka za registraciju godišnjih finansijskih izveštaja u skladu sa zakonom koji uređuje računovodstvo i reviziju, sprovede postupak smanjenja osnovnog kapitala. Kada bi nakon smanjenja osnovni kapital imao vrednost nižu od iznosa minimalnog osnovnog kapitala, društvo je u obavezi da istovremeno izvrši i povećanje osnovnog kapitala po drugom osnovu kako bi osnovni kapital društva bio najmanje jednak minimalnom osnovnom kapitalu. Društvo je dužno da jednom godišnje, uz registraciju godišnjih finansijskih izveštaja u skladu sa zakonom koji uređuje računovodstvo i reviziju, registruje visinu osnovnog kapitala ako je u prethodnoj poslovnoj godini došlo do promene osnovnog kapitala, u skladu sa zakonom o registraciji.

Član društva stiče udeo u društvu srazmerno vrednosti njegovog uloga u ukupnom osnovnom kapitalu društva. Član društva može imati samo jedan udeo u društvu. Ako član društva stekne više udela, ti udeli se spajaju i zajedno čine jedan udeo. Udeli nisu hartije od vrednosti. Udeli se ne mogu sticati, niti se njima može raspolagati upućivanjem javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala. Društvo ne može, neposredno ili posredno, pružati finansijsku podršku bilo koje vrste svojim članovima, zaposlenima ili trećim licima za sticanje udela u društvu, i ne može davati zajmove, garancije, jemstva, obezbeđenja i slično. Osnivačkim aktom ili odlukom skupštine može se utvrditi obaveza članova društva da, pored uplate upisanog osnovnog kapitala, izvrše dodatne uplate društvu srazmerno visini svog udela u društvu ali može biti određena drugačija srazmera. Dodatne uplate mogu biti samo u novcu i njima se ne povećava se osnovni kapital društva. Odluka skupštine kojom se utvrđuje obaveza na dodatne uplate donosi se jednoglasno, osim ako je osnivačkim aktom za donošenje te odluke predviđena druga većina i ta odluka obavezuje samo članove koji su za nju glasali. Takodje, osnivačkim aktom, odnosno odlukom skupštine može se, umesto određivanja tačnog iznosa dodatnih uplata, odrediti maksimalan iznos tih uplata.

Tržišna vrednost i emisiona cena

Ako dolazi do povećanja osnovnog kapitala, odnosno do smanjenja osnovnog kapitala, a koje u oba slučaja ne prelazi 1% osnovnog kapitala, društvo nije u obavezi da primeni zakonske odredbe o povećanju, odnosno smanjenju osnovnog kapitala, osim odredaba o registraciji tih promena u skladu sa zakonom o registraciji. Međutim, ako je društvo izdalo finansijske instrumente koji se mogu zameniti za obične akcije, u obavezi je da istovremeno donese i odluku, odnosno preduzme drugu radnju koja će obezbediti da prava imalaca tih finansijskih instrumenata ostanu nepromenjena. Takođe, ako društvo ne postupi, svaki imalac finansijskog instrumenta može tužbom nadležnom sudu tražiti da se odluka stavi van snage. Tužba se može podneti u roku od 30 dana od dana donošenja odluke a ovo se primenjuju i na akcije bez nominalne vrednosti. Nominalna vrednost akcije je vrednost koja je kao takva utvrđena odlukom o izdavanju akcija. Sve akcije iste

klase imaju istu nominalnu vrednost. Nominalna vrednost jedne akcije ne može biti niža od 100 dinara. Nominalna vrednost preferencijalnih akcija društva ne može biti niža od nominalne vrednosti običnih akcija tog društva. Tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva utvrđuje se kao ponderisana prosečna cena ostvarena na regulisanom tržištu kapitala, odnosno multilateralnoj trgovačkoj platformi, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala, u periodu od šest meseci koji prethodi danu donošenja odluke kojom se utvrđuje tržišna vrednost akcija, pod uslovom da je u tom periodu ostvareni obim prometa akcijama te klase na tržištu kapitala predstavljao najmanje 0,5% ukupnog broja izdatih akcija te klase, i da je najmanje u tri meseca tog perioda ostvareni obim prometa iznosio najmanje 0,05% ukupnog broja izdatih akcija te klase na mesečnom nivou. Izuzetno, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva može se utvrditi putem procene, pod uslovom da tako utvrđenu tržišnu cenu prihvati skupština na osnovu obrazloženog predloga odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno u kome se mora navesti i vrednost tih akcija. Tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva utvrđuje se putem procene ako je ispunjen jedan od sledećih uslova: ako nije ostvaren određen obim prometa i u slučaju izdavanja akcija nove klase.

Emisiona cena je vrednost po kojoj se izdaju akcije i utvrđuje se odlukom o izdavanju akcija. Odluku donosi skupština, osim u određenom slučaju izdavanja odobrenih akcija kada tu odluku donosi odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno. Ako odluku donosi skupština, tom odlukom može se utvrditi raspon emisione cene uz ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno da posebnom odlukom utvrdi emisionu cenu u okviru tog raspona. Emisiona cena ne može biti niža od tržišne vrednosti, osim u slučaju kada se akcije izdaju u postupku javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala kojom akcionarsko društvo postaje javno akcionarsko društvo. Takođe, emisiona cena ne može biti niža od nominalne vrednosti akcije, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti. Kada je emisiona cena po kojoj se izdaju akcije veća od njihove nominalne ili računovodstvene vrednosti, razlika između te dve vrednosti predstavlja emisionu premiju.

Akcije se mogu slobodno prenositi, osim ako je statutom prenos akcija ograničen pravom preče kupovine ostalih akcionara ili prethodnom saglasnošću društva. Prenos akcija u društvima koja nisu javna akcionarska društva vrši se ugovorom koji se zaključuje u pisanoj formi i overava u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Prenos akcija u javnim akcionarskim društvima vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala. Prava koja akcionar daju akcije određene klase (u daljem tekstu: prava iz akcija), osim prava glasa, mogu se slobodno prenositi. Statutom ili odlukom o izdavanju akcija može se prenos prava iz akcija ograničiti ili ukinuti. Prenos akcija i prava iz akcija javnog akcionarskog društva ne može se ograničiti. Na ograničenja u prenosu akcija shodno se primenjuju odredbe koje se odnose na ograničenja u prenosu udela kod društva sa ograničenom odgovornošću.

Emisiona cena zamenljivih obveznica i varanata je vrednost po kojoj se izdaju zamenljive obveznice i varanti i utvrđuje se odlukom o njihovom izdavanju. Odluku donosi skupština, s tim što se tom odlukom može utvrditi raspon emisione cene uz

ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno, da posebnom odlukom utvrdi emisiju cenu u okviru tog raspona. Emisiona cena zamenljivih obveznica ne može biti manja od: nominalne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti, odnosno u slučaju akcija bez nominalne vrednosti njihove računovodstvene vrednosti niti manja od tržišne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti.

Povećanje i smanjenje kapitala akcionarskog društva i prag uspešnosti

Akcionarsko društvo mora imati minimalni osnovni kapital u visini od 3.000.000,00 dinara, osim ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos. Odluku o izdavanju akcija radi povećanja osnovnog kapitala društva donosi skupština, osim u slučaju odobrenog kapitala kada takvu odluku može doneti odbor direktora, odnosno nadzorni odbor (ako je upravljanje društvom dvodomno). Odluka se registruje u skladu sa zakonom o registraciji u roku od šest meseci od dana donošenja. Odluka koja nije registrovana ništava je. Upis akcija po osnovu odluke ne može početi pre njene registracije. Odluka se može doneti tek nakon potpune uplate, odnosno unosa uloga za ranije izdate i upisane akcije. Ograničenje se ne primenjuje ako se odluka o izdavanju akcija donosi po osnovu: povećanja osnovnog kapitala koje je rezultat statusne promene i kod povećanja osnovnog kapitala nenovčanim ulozima. Osnovni kapital društva može se povećati: novim ulozima; uslovno (tzv. uslovno povećanje kapitala); iz neraspoređene dobiti i rezervi društva raspoloživih za te namene (povećanje iz neto imovine društva) i kao rezultat statusne promene. Pod povećanjem osnovnog kapitala novim ulozima smatra se i konverzija duga u osnovni kapital. U javnom akcionarskom društvu povećanje osnovnog kapitala se ne može sprovesti konverzijom duga u osnovni kapital. Odredbe o povećanju osnovnog kapitala novim ulozima primenjuju se i na izdavanje akcija javnom ponudom ako zakonom kojim se uređuje tržište kapitala nije drugačije uređeno. Odluka o povećanju osnovnog kapitala novim ulozima sadrži: iznos povećanja osnovnog kapitala; način povećanja osnovnog kapitala, kao i prag uspešnosti emisije akcija; rokove za sprovođenje odluke; emisiju cenu ili metod njenog utvrđivanja; bitne elemente akcija koje se izdaju, ili kriterijume na osnovu kojih će se ti elementi odrediti, kao i oznaku banke kod koje se vrši uplata akcija.

Prag uspešnosti predstavlja odnos između broja upisanih akcija i broja akcija čije je izdavanje utvrđeno odlukom.

Osnovni kapital društva smatra se povećanim danom registracije povećanja osnovnog kapitala. Uсловно povećanje osnovnog kapitala društva sprovodi se samo u obimu potrebnom za: ostvarivanje prava imalaca zamenljivih obveznica na konverziju u akcije društva; ostvarivanje prava imalaca varanata na kupovinu akcija društva; ostvarivanje prava zaposlenih, direktora i članova nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno, na kupovinu akcija društva, kao i sprovođenje postupka statusne promene. Iznos povećanja osnovnog kapitala u momentu donošenja odluke ne može biti veći od: 50% osnovnog kapitala društva, 3% osnovnog kapitala društva, ili 10% osnovnog kapitala društva, u zavisnosti od određenog slučaja koji se posebno reguliše zakonskim propisima. Odluka skupštine o

uslovnom povećanju osnovnog kapitala koja nije u skladu sa ovim odredbama, ništava je. Povećanje osnovnog kapitala društva iz neto imovine društva vrši se pretvaranjem neraspoređene dobiti i rezervi u osnovni kapital društva. Neraspoređena dobit i rezerve društva mogu se pretvoriti u osnovni kapital samo ako društvo nije iskazalo gubitak u finansijskim izveštajima, na osnovu kojih se donosi odluka o povećanju osnovnog kapitala. Izuzetno, društvo može, pod uslovom da prethodno izvrši pokriće gubitka, povećati osnovni kapital iz neraspoređene dobiti i rezervi koje preostanu po pokriću tog gubitka. U osnovni kapital se mogu pretvoriti samo rezerve koje se mogu koristiti za te namene. Odluka o povećanju osnovnog kapitala iz neto imovine društva sadrži: ukupan iznos povećanja osnovnog kapitala; iznos i vrstu rezervi odnosno iznos neraspoređene dobiti koja se pretvara u osnovni kapital; naznaku da li se izdaju nove akcije ili se postojećim akcijama povećava nominalna vrednost, odnosno računovodstvena vrednost kod akcija bez nominalne vrednosti, kao i bitne elemente akcija koje se izdaju, ako se povećanje osnovnog kapitala vrši izdavanjem novih akcija. Pravo na akcije po osnovu povećanja osnovnog kapitala društva iz neto imovine društva imaju akcionari društva na dan donošenja te odluke. Akcionari imaju pravo na akcije po osnovu povećanja osnovnog kapitala u srazmeri sa njihovim uplaćenim odnosno unetim ulogom u odnosu na uplaćeni odnosno uneti osnovni kapital društva. Pravo pripada i društvu po osnovu sopstvenih akcija društva. Kod povećanja osnovnog kapitala iz neto imovine društva srazmerno se povećavaju prava imalaca zamenljivih obveznica društva u pogledu broja akcija na koje imaju pravo ili njihove nominalne, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti. Akcije stečene povećanjem osnovnog kapitala iz neto imovine društva, odnosno iznos povećanja nominalne vrednosti ili računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti, daju pravo na dividendu za celu poslovnu godinu u kojoj je doneta odluka o povećanju osnovnog kapitala.

Akcionarsko društvo pored izdatih akcija može da ima i *odobrene akcije* određene vrste i klase, s tim što broj odobrenih akcija uvek mora biti manji od polovine broja izdatih običnih akcija. Odobrene akcije mogu se izdavati kod povećanja kapitala društva novim ulozima ili za ostvarivanje prava imalaca zamenljivih obveznica i varanata. Skupština donosi odluku o odobrenim akcijama koja sadrži bitne elemente odobrenih akcija, a može da sadrži i ovlašćenje za odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno da te odobrene akcije izda u roku određenom tom odlukom. Rok ne može biti duži od pet godina od dana donošenja odluke i može biti produžen izmenom statuta ili odlukom skupštine, pre njegovog isteka, s tim što svako takvo produženje može biti za period koji ne može biti duži od pet godina. Izuzetno, odluka skupštine nije potrebna ako su svi elementi propisani i utvrđeni statutom. Odluka se registruje u skladu sa zakonom o registraciji.

Osnovni kapital društva može se smanjiti: povlačenjem i poništenjem akcija u posedu akcionara; poništenjem sopstvenih akcija društva i smanjivanjem nominalne vrednosti akcija, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti. Registar privrednih subjekata objavljuje odluku o smanjenju osnovnog kapitala društva u neprekidnom trajanju od tri meseca počev od dana registracije. Društvo je dužno da poveriocima koji su poznati društvu, a čija pojedinačna

potraživanja iznose najmanje 2.000.000 dinara u protivvrednosti bilo koje valute po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan registracije odluke o smanjenju osnovnog kapitala uputi i pisano obaveštenje o toj odluci, najkasnije 30 dana po sprovedenoj registraciji te odluke. U slučaju smanjenja osnovnog kapitala društvo može vršiti plaćanja akcionarima samo po isteku roka od 30 dana od dana registracije smanjenja osnovnog kapitala u skladu sa zakonom o registraciji. Neto imovina društva ne menja se u slučaju smanjenja osnovnog kapitala kojim se: pokrivaju gubici društva, kao i stvaraju ili povećavaju rezerve za pokrivanje budućih gubitaka društva ili za povećanje osnovnog kapitala iz neto imovine društva. Smanjenje osnovnog kapitala društva može se vršiti samo ako društvo ne raspolaže neraspoređenom dobiti i rezervama koje se mogu koristiti za te namene i u iznosu koji ne može biti veći od iznosa gubitaka koji se pokrivaju. Rezerve po sprovedenom smanjenju kapitala ne mogu biti veće od 10% osnovnog kapitala. Smanjenje kapitala ne može biti osnov za isplate akcionarima ili oslobađanje akcionara od obaveza uplate, odnosno unosa upisanih, a ne uplaćenih, odnosno ne unetih uloga u društvo. Direktori i članovi nadzornog odbora odgovaraju solidarno poveriocima društva za štetu koja nastane kao posledica sprovedenog smanjenja osnovnog kapitala društva ako je izjava bila netačna. Osnovni kapital društva smatra se smanjenim danom registracije. Odluka o smanjenju osnovnog kapitala društva ispod minimalnog osnovnog kapitala može se doneti samo pod uslovom da se istovremeno sprovede i povećanje osnovnog kapitala tako da kao rezultat tog smanjenja i povećanja osnovni kapital društva bude najmanje jednak minimalnom iznosu osnovnog kapitala. Ako društvo ne donese istovremeno i odluku o povećanju osnovnog kapitala i ne sprovede to povećanje, odluka o smanjenju osnovnog kapitala ništava je. Društvo može doneti odluku kojom se istovremeno osnovni kapital društva smanjuje po jednom osnovu i povećava po drugom osnovu.

Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom čija nabavna i/ili prodajna i/ili tržišna vrednost u momentu donošenja odluke o tome predstavlja 30% ili više od knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja, smatra se da društvo stiče, odnosno raspolaže *imovinom velike vrednosti*. Pod sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti smatra se sticanje, odnosno raspolaganje imovinom na bilo koji način, uključujući kupovinu, prodaju, zakup, razmenu, uspostavljanje založnog prava i hipoteke, zaključenje ugovora o kreditu i zajmu, davanje jemstva i garancija, i preduzimanje bilo koje druge radnje kojom nastaje obaveza za društvo. Izuzetno, neće se smatrati sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti kupovina ili prodaja imovine koja je izvršena u okviru redovnog poslovanja društva. Pod *imovinom* ce smatraju stvari i prava, uključujući i nepokretnosti, pokretne stvari, novac, udele u društvima, hartije od vrednosti, potraživanja, industrijska svojina i druga prava. Jednim sticanjem, odnosno raspolaganjem, smatraće se i više povezanih sticanja, odnosno raspolaganja izvršenih u periodu od godinu dana, pri čemu se kao vreme nastanka uzima dan izvršenja poslednjeg sticanja, odnosno raspolaganja. Sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti može se sprovesti ako to sticanje, odnosno raspolaganje prethodno ili naknadno odobri skupština. Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti primenjuju ce pravila o pravima nesaglasnih članova.

Literatura

1. Bojović, P. i dr. (2012), *Ekonomika privrednog društva i javno-privatnog partnerstva*, Beograd.
2. Bojović, P. (2010), *Poslovna ekonomija I*, 12. Izdanje, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
3. Jednak, J. (2010), *Ekonomika preduzeća*, Beograd: Beogradska poslovna škola.
4. Paunović, B. (2010), *Ekonomika preduzeća*, Beograd: Ekonomski fakultet.
5. Pokrajčić, D. (2009), *Ekonomika preduzeća*, Beograd: Ekonomski fakultet.
6. www.apr.gov.rs
7. www.kombeg.org.rs
8. www.mfin.gov.rs
9. www.nbs.rs
10. www.pks.rs